

ખાતર બનાવવાની ઘરેલુ પદ્ધતિ

ખાતર, એ કઠોવાઇ/સડી ગયેલા જૈવિક તત્વો (શાકભાજી, ફળ, ફૂલ વગેરે...) માંથી બનાવી શકાય છે. જેનો ઉપયોગ જમીનને ફળદ્રુપ બનાવવામાં થાય છે. આ ખોરાકરૂપી કચરાના નિકાલ માટેનો શ્રેષ્ઠ રસ્તો છે. આ પ્રકારના ઘન કચરાના નિકાલનો ઉપયોગ ખાતર તરીકે કરવાથી છોડના તંદુરસ્ત ઉછેરની ક્ષમતામાં વધારો થાય છે.

ખાતર બનાવવાની સરળ રીત

- ૧ સૌ પ્રથમ લગભગ ૧૪ લીટરની ક્ષમતા ધરાવતા માપનું નળવાળું અને હવાની અવરજવર ન થાય તેવા ચુસ્ત ઢાંકણાવાળું સાધન લો.
- ૨ તેમાં સૌથી નીચે ગોળ મુકો. ગોળનો ઉપયોગ કરવાથી જૈવિક ખાતર બનાવવાની કાર્યક્ષમતા

ગ્રાહક શિક્ષણ અને સંશોધન કેન્દ્ર

સુરક્ષા સંકુલ, થલતેજ, સરખેજ ગાંધીનગર હાઇવે, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૫૪, ગુજરાત

ફોન નં. ૨૭૪૮૮૯૪૫-૪૬, ૨૭૪૫૦૫૨૮, ૨૭૪૩૮૭૫૨-૫૩-૫૪, ફેક્સ નં. ૦૭૯ - ૨૭૪૮૮૯૪૭

ઇ-મેઇલ - cerc@cercindia.org વેબસાઇટ - www.cercindia.org હેલ્પલાઇન નં. ૧૮૦૦ ૨૩૩ ૦૨૨૨

૯૫% થી ૧૦૦% સુધી વધવાની શક્યતા છે. આ છોડવાને પોષક તત્વો શોષવામાં ખૂબ જ મદદરૂપ થાય છે.

- ૩ ત્યારબાદ તેની ઉપર બરાબર બંધ બેસે તે રીતે ફિલ્ટર (ગાળવાનું સાધન) ગોઠવો.

- ૪ ત્યારબાદ છાપાનો કાગળ લઈ તેને ફિલ્ટર ઉપર બરાબર ઢાંકો.

- ૫ તેના ઉપર ૨ ઇંચ જેટલું માપ લઈ વાસી ખોરાક/રસોડાનો કચરો જેવો કે ફળની છાલ, કાપેલા શાકભાજીના બી/ડીટા વગેરે ઉમેરો.

- ૬ ત્યારબાદ તેની ઉપર ૨ ચમચી ખાતર બનાવવાનો પાવડર સરખા ભાગે ઉમેરો.

આ રીતે ભેગો કરેલો જૈવિક કચરો અને પાવડર વારાફરતી ઉમેરતા જાઓ. જો ઓછો પાવડર નાખશો તો સડવાના કારણે ગંદી દુર્ગંધ આવશે.

- ૭ ત્યારબાદ આ સાધનને બિલકુલ હવા ન જાય તે રીતે, ચુસ્ત રીતે બંધ કરી દો. ઢાંકણું લાંબા સમય સુધી ખોલશો નહીં ; જો અંદર હવા જશે તો સૂક્ષ્મ જીવાણુઓ મરી જશે. આ સાધનને સૂર્યના પ્રકાશ અથવા ગરમીથી દુર રાખો નહીં તો, આનાથી પણ સૂક્ષ્મ જીવાણુઓ મરી જશે.

- ૮ જ્યાં સુધી સાધન સંપૂર્ણ રીતે ભરાઈ ન જાય ત્યાં સુધી ખોરાકનો કચરો અને ખાતર બનાવવાનો પાવડર ઉમેરતા રહો.

- ૯ જેવું સાધન ભરાઈ જાય ત્યાર પછી ખાતરી કરો કે, ઢાંકણું ચુસ્ત રીતે ૧૫ દિવસ સુધી બંધ રહે. હવે, એમાંથી પ્રવાહી બનવાનું ચાલુ થશે જે નળ દ્વારા બોટલમાં ભરી શકાશે. દર ત્રણ દિવસે પ્રવાહી કાઢી ભેગું કરો. આ પ્રવાહી ૧૫ દિવસની અંદર પાંચ છ વાર ભેગું કરી શકાશે જે ખાતરનું કામ

કરશે. આ પ્રવાહીને ૧:૩૦(૧ ભાગ ખાતર:૩૦ ભાગ પાણી)નું પ્રમાણ લઈ છોડવા ઉપર છંટકાવ કરવા ઉપયોગમાં લઈ શકાશે.

૧૦ જો આ સાધનમાંથી નીકળતા પ્રવાહીનો જથ્થો ઓછો હોય કે ઓછું બને તો, સાધનને આડું કરી ઉપરના ભાગથી અંદરના કચરાને જોરથી દબાવીને પ્રવાહી ખાતર ભેગું કરો.

૧૧ ૧૫ દિવસ પછી સાધનની અંદર રહેલા જૈવિક પદાર્થોથી ખાતરનો કાચો માલ તૈયાર થઈ જશે. સફેદ ફળદ્રુપ ખાતરની માટી અને અથાણાં જેવી ખાટી સુગંધ એ સારી નિશાની છે. પ્રવાહી ખાતરનો ગટર સાફ કરવામાં પણ ઉપયોગ થઈ શકે છે.

ખાદ્યપદાર્થોમાંથી ખાતરનો કાચોમાલ તૈયાર થઈ ગયા પછી તેની જાળવણી કરી તેમાંથી હવે ખાતર બનાવવાનો સમય થશે. આ માટે નાળિયેરની છાલના ટૂકડા (૨૦X૧૦X૩ સે.મી.^૩) લઈ કોઈપણ સાધનમાં મુકો તેમાં ૧-૧.૫ લીટર જેટલું પાણી ઉમેરો અને ૨૦ મિનિટ સુધી રાહ જુઓ. નાળિયેરની છાલના ટૂકડાને બરાબર ભાંગીને પાવડર બનાવો.

૧૨ અંતમાં, ૨૦ કિલોગ્રામ ખાતર બનાવવાની ક્ષમતા ધરાવતું સાધન લો. તેમાં ૨ - ૩ ઇંચ સુધીના માપથી કઠોવાયેલા નાળિયેરનો પાવડર ઉમેરો. જ્યાં સુધી ખાતર બનાવવાનો કાચોમાલ પુરો ના થાય ત્યાં સુધી વારાફરતી આ બંને વસ્તુઓ ઉમેરવાની ચાલુ રાખો.

૧૩ હવે, આવતા ૨-૩ અઠવાડિયા સુધી આ બંનેના મિશ્રણને તૈયાર થવા દો.

૧૪ આખરે આ પ્રક્રિયાથી ખાતર બનવા લાગશે. આમ છોડવા માટે ખાતર તૈયાર થઈ ગયું.

● શું ઉમેરવાનું

- ભાત, રોટલી (ઉમેરતા પહેલા તેના નાના ટૂકડા કરો)
- ફળની છાલ અને કાપેલા શાકભાજી
- માંસ, માછલી, રાંધેલું માંસ અથવા શાકભાજી, ઇંડાના ફોતરા
- ઢોંસા, ઇંડલી અથવા ભાતની પ્રવાહી ના હોય તેવી વાનગી (દા.ત. ખીર, દૂધપૌંઆ, ખીર વગેરે...)

● શું નહીં ઉમેરવાનું

- પ્લાસ્ટિક પેપર, ગ્લાસ
- કોઈપણ રાંધેલી પ્રવાહી વાનગી/ખોરાક (છાશ, કઢી, દાળ, સાંભાર, રસમ વગેરે...)

નોંધ : જો આપ ખાતર બનાવવાની પ્રક્રિયા અંગે બિલકુલ અજાણ કે નવા છો તો, તૈયાર મળતું ખાતર બનાવવાનું પાત્ર આ પ્રક્રિયામાં સરળ રહેશે. જરૂરી સામગ્રીઓ આપના ખાતર બનાવવાના સફળ પ્રયત્નોમાં નિર્ણાયક સાબિત થશે.

સીઈઆરસી(CERC), શિક્ષણ, સંશોધન, સમાધાન અને કાયદાના અસરકારક ઉપયોગ દ્વારા ગ્રાહકહિતના પ્રસાર અને રક્ષણ માટે સમર્પિત થયેલ બિન-નફાકીય, બિન-સરકારી અને બિન-રાજકીય સંસ્થા છે. ગ્રાહક જાગૃતિના અભિયાનમાં આ સંસ્થા ૧૯૭૮ થી કાર્યરત છે. સીઈઆરસીમાં ખાદ્ય સામગ્રી, પીણાં, દવાઓ અને તબીબી ઉપકરણો, વિજ ઉપકરણો તેમજ વ્યક્તિગત સંભાળની વસ્તુઓ વગેરેના તુલનાત્મક પરીક્ષણ માટે સ્વતંત્ર પ્રયોગશાળા આવેલી છે. આ પરીક્ષણોના પરીણામો અમારી સંસ્થાના પ્રકાશીત થતા દ્વી-માસિક ગ્રાહક સામાયિકમાં નિયમિત રીતે પ્રસિદ્ધ કરાય છે.

આર્થિક સહાય અને સહયોગ: કન્ઝર્વેશન ઇન્ટરનેશનલ, યુ.કે. દ્વારા ગ્રીન એક્શન ફંડ અંતર્ગત